

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Liber III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
BERNARDO.

LIBER III.

CAPUT I.

Bernardo, tertia vice Conchas profecto, tertium de miraculis S. Fidis librum conscribendi occasionem præbet prodigium, quo S. Fides gladio percussum mirabiliter sanavit.

B **CAP. XV.** Anno Christi 1020 Bernardus, tertium Conchas profectus, *a b*
Anno igitur ab Incarnatione Do mini millesimo vigesimo a, Indictione tertia, tam S. Fidis amore motus, quam Witberti b illuminati gratia revisendi, tertio ad Conchas repedavi; quem superstitem nen reperiens, admodum ægre tuli, licet ipsum, ut confido, pax bona in terra viventium habeat, quem hic Dominus tanto miraculo glorificaverat; nec de salute ejus desperant, qui in hora exitus et confessionem illius integram, obitumque facilem viderunt; nec tamen subitaneum, quia præsensisse horam ipsum aiunt, quamvis nulla dolorum angustia prænuntiante.

64 Post hæc autem, rite completa solemnium orationum celebritate, volentem protinus redire ceperunt instanter interpellare, atque obtestari, uti tertium S. Fidis miraculorum adderem libellum. Ego vero summa vi facturum abnegare; neque enim esse necesse; cum prioribus non modo potiora, sed nec similia nequeant inveniri; at illi instare, facto peropus esse, neque me in eo causam captare posse, quod nesciant tale aliquid cui nihil præferendum in divinis operibus ipse judicem; quod mihi ardenti sollicitoque animo percontanti, venisse dudum ad S. Fidem, aiunt, quemdam Petrum ex Arvernica c clericum, genere clarissimum, dignitatibus præpotentem; cui cum novellum primæ editionis nostræ codicellum exhibuissent, auctoremque nomine designassent, nimium conquestum esse, vel defuisse adventui meo, vel me per fines suos non divertisse, cui quoddam narraret insigne et inter præcipua ponendum, perhibent.

65 Dicebat enim, militem se habere, Raymundum nomine d, virorum quinquaginta potentem, de vico Valeriis e pluraliter nominato, qui aliquando in dirimendo tumultu fulminei gladii, ex adverso librati, ictum adeo validum exceperat, ut nasus divisus per malarum medium, mandibularum quoque una in duo desecta, alteraque ad medium fere truncata, linguæ etiam radicali gutturi disjunctum, hiatum sub palpebris patefecissent in tantum immanem, ut divisæ faciei ossa horreret pendula; quem fideles et amici domum referentes trium fere mensium spatio observant semivivum, cujus vita insanabili vulnere saucia, amicis plus tædio erat, quam gaudio, cum nec buccæ usus ad capiendum cibum esset utilis, sed per hiatum, quem diximus, defruta f dumtaxat distillarentur pingua. Ita miser, odibilis vitæ mora diu protractus,

cœpit jam intra se cogitare, ut ad S. Fidem se deportari crastino luce, nutu, quo posset, innueret, non tamen eo voto, ut de salute corporea, quæ irreparabilis videbatur, ultra cogitaret; sed ut animæ, vel inter vias, vel ad S. Fidem obeuntis superna miseratio succurreret.

66 Ita fixa sententia, cum nocte secuta inter angustias mœroris et tristitiæ gravius obdormiret, et * ecce, S. Fides apparere visa est, forma puellari et eleganti, adeo venusta, adeo decora, ut nihil illi in humanis formis posset comparari; quæ ubi proprii nominis notitiam roganti intimaverat, illico eadem, sese a Deo venisse, adjecit, ut volentis, nec valentis ad S. Fidem tendere, succurrat votis. Et post hæc dilucide et aperte pro eo data oratione, PATER NOSTER adjecit in fine, finitoque capitulo, putrefacto ori sagax Medica digitos ingerere, sique dentes singulos jam exhalante tabo labefactos infigere ac reformare visa est, deinde palma subjecta mentum erigens illam hiulcam rimam rejunxit, ac præmortuum penduli vultus ossam mirifice spiritu divinæ vivificationis animat. Et ita salutari restitutum imperat, ut S. Salvatori grates agat, ad Conchas properare.

67 Cumque aurora diei ortum præsignaret, experrectus ora manibus contracta reperit redintegrata. Cujus miraculi certitudinem ut plangiore argumento addiceret, tentat, an possit usum exercere loquendi; primitus excelso clamore vocat famulos, et quia longe famis passus inediam fuerat, voce improba poscit cibum. Illi evigilantes, et vesanum aliquem, qui tam mane cibum roget, existimant, et super sono herilis vocis hærent stupefacti; qua tamen vox illa resonat, cursum intendentes, accensis luminaribus, præter spem inveniunt hominem salvum et incolumentem. Quibus mirantibus et hesternum propositum et divinæ visitationis narrat somnium. Refocillatus ergo recreatusque edulio pergit ad S. Fidem, reditque festinus, ignarus idem, ut laicus et indoctus, narrandum esse monachis tam grande miraculum; sed postquam dominus Petrus hæc eadem narraverat, remissus ab ipso non modo sola, sed pluribus post vicibus repedavit. Testantur, qui sæpius ipsum viderunt, in modum tenuissimi fili vestigia ferri rubra videri.

ANNOTATA.

a De anno, quo Bernardus tertium Conchas adiit actum etiam est in Commentario num. 90. Porro tum hoc, tum sequens capitulum ab editione Labbeana abest.

b De Witberto actum est lib. 1, cap. 4, et cap. 4, lib. 2, num. 53.

c De Arvernica vide dicta superius pag. 306 litt. bb. Porro is Petrus mihi alias ignotus est.

d De Raymundo illo nihil alibi inveni.

e De vico Valeriis tacent Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum, alique geographi, quos consului.

f Defruta sunt vina cocta usque ad consumptionem mediæ partis, a deferendo sic dicta. Ita Columella lib. xii, cap. 21 apud Robertum Stephanum: Mustum quam dulcissimum decoquitur ad tertias; et decoctum, sicut supra dixi, Defrutum vocatur. Virgilius & Georgic. versu 269 Pingua defruta memorat.

a S. Fide, ei apparente, subito sanatus fuit, * et redundat

E non sine suo suorumque famulorum stupore.

CAPUT

CAPUT II.

De quodam Barnardo de morte suscitato, et de mirabilibus in ipso, ad S. Fidem veniente, in via patris.

CAP. XVII.
Scriptor sibi
postulat S.
Fidis patroci-
nium,

a

Quoniam a quidem flagranti amore gloriosissima virginis et Christi athleta insuperabilis Fidis nimium successi intermissa diu scribendi otia rursus repetere cogimur, illius sacratissimæ ac dilectissimæ Martyris efflagitamus magnificis juvari suffragiis, quæ cæli in arce civibus juncta Angelicis, per virtutum præclara magnalia, nobis tacentibus, totum per orbem suæ potentia prædicatrix coruscet; hæc enim, licet corporali specie populis sese offerre nequeat, jugiter tamen patefactis miraculorum portentis se manifestat; nec jacet usquam terra polis sub ambobus, quæ sui nominis laude et fama carere dignoscatur, nec immerito, quæ, primis sub auspiciis Virgo præclaræ indolis in omni pudicitia honestate florens, cunctisque in actibus auro purius fulgens, illud in sese consortum retinuit, in quo dicitur: Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea suavem dedit ei odorem b.

b
idque multis
titulis extollit.

c

69 Vere superno Regi in alto cælorum throno residenti nardus ejus sanctitatis et vitæ cœlibis dulcem halavit fragrantiam; quia tota odor bonus erat Domino juxta Apostolicam sententiam c, quæ denique in passionis torrido incendio vaporata, fracto pœnis acerrimis corporis alabastro, myrrha facta est electa, cujus virgulas suavissimæ dulcedinis per diffusos mundi emittit cardines, in quibus gloriosæ Virginis et magnificum nomen pio amore excipitur, et æternum memoriale digna veneratione commendatur. Hæc, sicut mira ejus virtutum testantur insignia, dum morti debita in tormentis exiit membra, liberio rem mutata est in husiam d, per quam vehementissimo in momenti puncto, per vacuos aeris campos discurrens ubique terrarum in necessitate ejus suffragia poscentium auribus adsistit præsens, nec habet jus lædendi quilibet morbus, ad ejus invocationis malachmata e delendus; mors quoque ipsa, quæ nemini parcere didicit, jam dedocetur misero pallore ora inficere, quæ sancta Virgo, supplicibus votis conducta, pristino rubore velit accendere. Quin etiam inusitato more voracissimus orcus ab ore cruento intactas cogitur reddere animarum offas f; quibus insatiabilem cupiens lenire famem harpiale g semper inhiat infarcire ventrem. Tanti honoris præmiis ditatur a Domino clarissima Virgo, pro cujus amore diversis tormentorum supplicis exercuciata, mortis non timuit perpeti extrema, cujus præclara fama, inremissis aliquando pennis loca quæque oberans, cunctos, ut diximus, angustia qualibet oppressos, ad ejus patrocinii beatissimum asylum invocandi hortatur, quia et auditu est facilis, et prodiga muneris.

f

g

70 Unde * contigit, quemdam nomine Hunal-

dum h Tolosanæ i in partibus sanctæ Martyris admirandum promeruisse beneficium, usuque * et opere inopinatum * experiri ejus magnificentiam virtutum; habebat enim filium, nomine Barnardum *, quem de more misit ad armentum in pascuis servandum. At ille, pastorali cura suscepta, die quadam, surgente hespero k, armenta domum reducens, per negligentem incuriam bovem unum inter fruteta dimisit, reliquos vero bostaris præsepibus l inseruit. Cernens igitur, vacuo loco unum abesse animal, pascua per furvas noctis tenebras solivagus repetiit, sed magna parte noctis illius jam elapsa, casso labore quæritandi, sine bove tristis ac mœrens rediit. Quid ageret, quo se verteret, nulla ei ratione paret? Improbissima enim patris severitate perterritus, eo sciente, tectum non audent subire, neque, quid ei acciderit, ullatenus intimare. Tandem vero, sopitis omnibus, lectulo se contulit clanculum *; ubi cum membra amissi bovis indagine admodum defessa jactaret, illico tanto dolore corripitur, ut pene omni ossium compage resolutus crederetur, quo dolore nimium invalescente, et motu artuum fraudatur et rationis officio privatur.

AUCTORE

BERNARDO.

Jurenis

* Lab. omittit

Unde

h i

* Lab. visu-

que

* Lab. inopi-

nam

* Lab. filium,

quem

k

l

* Lab. clanculum

clanculum

E

pastor, defun-

ctus et sepul-

cro conden-

dus,

* Lab. ac

* Lab. omittit

palpitare

* Lab. pupu-

las

ad invocatio-

nem S. Fidis

F

m

71 Mane autem facto, ut eum pater tanto conspexit correptum languore, deposito furore, mox super imminem nati interitum flebilibus cœpit gemitibus dolere. At * dum vastis singulorum quateretur ictibus, S. Fidis salutiferam opem magnis implorat clamoribus, ut pristina incolumitati ejus restituatur filius. At ille, toto corpore manens immobilis, summo dumtaxat in pectore videbatur ei palpitare * calor vitalis, atque tali in stupore membrorum dies peregit novem, extinctis lucernis oculorum. Decimo autem die, quæ Dominica habebatur, ut viderunt pupillas * luminum in morte contabescentes, gelidoque sudore frontem ac genas rorantes, apposita lævo lateri manu nihil vivum salire sentiunt, sed omnia æterno sopori dedita evidentissimis signis agnoscunt. Quid plura? funus parant, exanimeque cadaver sandapile impositum ululantibus lamentis celebrant.

72 Sed cum luce crastina ad defossum sepulturae ejus locum veheretur, pater impatientis amoris affectu extincti gelidum nati corpus amplexatur, oculosque ac vultum omnem irriguis lacrymis humectans locum omnem amaris implet clamoribus, inter quos insolabiles gemitus crebris vocibus sanctam Dei martyrem Fidem clamat, ac lacrymosis obsecrationibus, ut sibi filium reddat, ter et quater ingeminat, dicens m:

Virgo Fides, dilecta Deo, lux inclita mundi,

Auxilium miseris quæ cita ferre soles,
Supplicis exaudi, Martyr sanctissima, vocem,
Quamque potes, posco, defer opem misero.

Munere nemo tuo, petiit si forte coactus,
Discessit vacuus, te retinente manus.

Credo quidem, neque vana fides, te posse,
quod opto,

Cœlitus a Domino promeruisse tuo.

Unicus ecce mihi natus, mea sola voluptas,
Occidit, una mei spes et amor generis.

Quo pereunte modo, mihi cætera vita superstes

Protrahet ingratas sine carendo moras.

Sed si, Virgo Dei, miserorum questibus ullis
Flecte-

AUCTORE
BERNARDO.

cilæ restitu-
tar.

Flecteris, et lacrymis vinceris irriguis,
Funere sopitos nati, quos cernimus artus.
Ad prisam vitam, te rogo, nunc revoca.

73 Cumque his et hujusmodi quam plurimis
querelis super defuncti corpus incumbens
pater cum magno ejulatu quereretur, omnes,
qui ad ultimum exequiarum obsequium ade-
rant, deflentis pietate moti, fletibus ora riga-
bant, ac piissimam Virginem, ut ad invocatio-
nem sui sancti nominis propitio vultu respicere
dignetur, unanimes mixtis lacrymis precibus
exorant n.

Sic quoque continuo, sed et (o mirabile
dictu!)

Mors tetra versa retro, prædam fugitiva reli-
quit,

Evomitque vorax avida de fauce rapinam.
Protinus atque caput lento nutamine functus
In partes versat, gelidas recalente medullas
Fomite vivifico; subitoque peralgida mem-
bra

Spiritus infusus totum dat vivere corpus,
Erigiturque jacens, trepidantia lumina vix-
dum

B Attollens, ac mox totos simul erigit artus.
Et stetit in propriis membrorum machina
plantis.

Inde domum repetit redivivo tramite patris.

quæque sibi
in excessu
mentis

74 Quo viso, cuncti in gratiarum actionem
versi præ gaudio tanti miraculi lacrymas fun-
dunt, sanctæque virginis et martyris Fidis vir-
tutem glorificantibus votis et muneribus sese ac
suos ei supplices devovent; sicque ab ecclesia
S. Georgii o, ubi humandi juvenis gratia con-
venerant, regressi ad propria, pater posthumi
filii ac reliqui contubernales diligenti perscruta-
tione

o

* Lab. Male
persecutione

die quadam ab eo sciscitari studue-
runt, quid sibi visum fuerat illis novem diebus,
quibus in excessu animæ positus, quasi mortuus,
jacuerat, ac quomodo, vel cujus auxilio,
ad sepeliendum postmodum delatus ad vitales
aurs redierat. At ille, adhuc trepidantia pec-
tora gerens, ab imo spiritu longa suspiria du-
cens, sic percontantibus actutum respondere
exorsus est: Ut cætera nunc ad præsens silen-
tium prætereantur, quæ mihi sine sub extremo
contigerint, certissimo et sine ullius falsitatis
ambiguo brevi expedire non differam. Corporeis
vinculis spiritus meus resolutus terribis qui-
busdam ministris traditur, quorum crudelissimo
ducatu ad hiatum usque vastissimi præcipitii
protrahitur, in cujus horridam voragine dum
jactari inenarrabili metu formidarem, (eloquar
an sileam?) ecce vir splendidissimi decoris ad-
venit, quem, ut postea didici, paradisi præposi-
tum fuisse Michaellem archangelum, liquido pa-
tuit, cujus placidi itineris gloriosissima virgo
Fides comes adstitit, quæ super solis jubar
emicabat splendore mirabili.

C

ostensa fue-
runt, enarrat;

75 Hic vero cælorum præpositus, ut more
carnificum eos, quibus ad torquendum deputa-
tus eram, conspexit, in verbera mea irremedia-
bilitate furere, quid, inquam, malorum artifices
in hujus tironis tormenta tanta desævitis crudeli-
tate? Quid animam, a summo Deo creatam,
perditum itis absque ulla miseratione? Sinite
jam nunc ab ejus gravi laceratione; quia, Deo
permittente, per hanc sanctissimam virginem
Fidem proprio refundetur in corpore, a vestra
erepta potestate. Ad hanc vocem tartarei mini-
stri, intolerabili formidine correpti, manus
semper in malum pronas continuerunt, celesti-

busque nunciis insolito timore tremebundi pa-
ruerunt. Nec mora felicissima virgo Fides
concito impetu mediis cuneis irruit, animam-
que meam ab eorum manibus violenter abstraxit,
atque ita corpori humo tradendo, sicut
nostis, mirabiliter refudit. Postquam vero hujus
non tantum visionis, quam etiam rei gestæ veri-
tatis p textum ille ordine est prosecutus, pater
atque vicini iter instituunt, sanctæque Virginis
ad monasterium cum eodem resuscitato debitas
laudum gratias reddidit gressus dirigit q.

D

p

q

76 Quibus per devexum latus montis, ab alveo
Dordonii r fluvii ad nubila caput porrigentis,
descendentibus, quodam in procliviori lubrico
animal, cui insidebat, quia nondum bene ab in-
firmitate convalescerat, pede lapsus nutavit, et diu
resurgendo hærens ipsum cum ingenti fragore
dorso deturbavit, et quoniam semita nimium
angusta in præcipitio montis patebat, virtute
Dei ac custodia sanctæ Martyris protectus con-
tinuo surrexit illæsus. Denique basilicam expe-
tentes pro resurrectionis beneficio, propter quod
venerant, omnipotenti Deo laudes exultantibus
animis referunt, Sanctamque debitis muneribus
venerantes adorant, benedicunt, atque in virtu-
tum mirabili potentia coruscantem prædicant.

dein ad S. Fi-
dem profici-
scens bis ejus
patrocinium
experitur.

r

E

Oratione autem expleta, hospitio se conferunt,
unde luminaribus compositis, dum ruente nocte
sacras vigiliarum excubias ante sanctam Virgi-
nem celebraturi procederent, ille sæpeditus
virbius s, Barnardus nomine, antiquo hoste
captentularum t insidias tendente, per hiantia
tabulati aperta ab exedris deorsum improvise
casu ruit. Ad quem citato cursu comites pervo-
lantes, ita sancta Martyre manum supponente,
incolumem reperunt, acsi pulvillorum fulcris
receptus fuisset a proximo lapsus. Crastina vero
die venerabiles hujus cenobii fratres prioris
miraculi virtutem parum edocti, seorsum illum
faciunt, omnemque visionis seriem sagaci in-
dustria perquirunt. At ille Deum, quem nul-
lum latet secretum, testans, ita omnia existitisse
asserit u, veluti in narratione continetur su-
periori.

s

t

u

77 Neque illud prætereundum silentio dignum
ducimus, in quo magnificæ Virginis et omnium
Sanctorum comparandæ meritis patronæ nostræ
Fidis admirabilis sanctitas fulget, et ab illicitis
conatibus, ne perpetrentur, temerarios cohibet.
Evoluto quidem, ut putabatur, unius anni cir-
culo, idem reparatus debito suscepti beneficii
obsequio ad S. Fidis oratorium repedebat, comi-
tante quodam Garsia x ex vico S. Orientis,

Ablatam
furto telam
miro modo
reddi suo do-
mino S. Fides
curat.

F

qui vulgo Marciaicus y fertur, oriundo. Hic Gar-
sias, qui Vuasconum more tali insignitur no-
mine, dum quæstus causa, ut sæpe fit, neque
enim ab eo incipitur, telam secum deferret,
Lucasinam z ecclesiam gressu attingens a raptori-
bus invaditur, et amissæ telæ damna pati
cogitur; sed illo amore sanctarum orationum
hoc raptum vilipendente, et cæptum iter pera-
gente, prædo ille pannatrices aa convocat, et, ut
sibi inde braccas bb faciant, alacri animo inci-
tat. Sed quid plura! Divina illico non defuit po-
tentia, pannum in silicis mutans duritiam,
aciemque forsicum, velut ligneum, hæbetavit
surculum. Quo miraculo semel ac bis ostenso,
Dei ac sanctæ Martyris virtutem reminiscuntur
adesse presentem, quæ eas prohibebat raptam
incidere sindonem. Cujus prodigii terrore per-
vasor nimium exterritus linteamen illud reser-
vavit, atque redeuntibus peregrinis veniam ma-
lefacti

x

y

z

aa

bb

A lefacti petiit ac supplex reddidit. Qui sanctæ Virginis hac in re virtutem prævaluisse agnoscentes cum gratiarum actione ad propria redierunt gaudentes.

ANNOTATA.

a Apud Labbeum cap. 48 hæc et sequentia ad usque num. 70 edita non sunt.

b Verba fere eadem sunt, quæ leguntur in Canticis Canticorum cap. 1, v. 11.

c Apostoli Pauli verba in Epistola 2 ad Corinthios cap. 2, v. 15 hic intelligit auctor noster.

d Per husiam denotat substantiam, quæ Græcè ουσια vocatur.

e Malachmata, quæ vox derivatur a verbo Græco μαλαττω, quod mollio Latine sonat, proprie sunt fomenta ad rem duram emolliendam corpori superposita; hic autem vox illa adhibetur pro remedio, seu patrocinio S. Fidis. Consulesis Cangii Lexion verbo Malachma.

f Hæc non ita intelligi velim, acsi ex inferno, seu orco stricte dicto, erepta S. Fidis patrocinio fuisset Barnardi istius anima; sed quod præservata seu ab inferni seu a piacularis loci supplicii fuerit.

g De Harpyiarum voracitate adisis Virgilium lib. III Æneidos a versu 216.

h Hunaldum illum ejusque filium Barnardum aliunde non novi.

i De Tholosanis partibus seu Tholosano tractu actum in Annotatis pag. 306 litt. dd.

k Id est, Vesperi.

l Bostar, hostarium et præsepe bostaris idem apud mediæ ætatis scriptores sonans, quod stabulum boum, bovine, et statio boum; adisis Cangium verbo Bostar.

m Scriptoribus sæculi XI admodum familiare fuisse, soluta orationi carmina intexere, tum ex hoc loco, tum ex Vita S. Gerardi Broniensis tom. II Octobris, aliisque abunde patet.

n Labbeus hæc ita edidit: Ac gloriosissimam virginem Fidem mixtis lacrymis precibus, ut ad invocationem sui sancti nominis propitio vultu respicere dignetur, unanimes exorant.

o Fortasse illius S. Georgii, qui 10 Novembris a Castellano annuntiatur.

p Si per vastissimi præcipiti horridam voraginem, supra memoratam, destinatum perpetuo damnatis locum, seu infernum stricte dictum, potius quam piacularem locum, designare, in eumque jam suam animam re ipsa detrusam fuisse, asserere voluerit redivivus ille Bernardus, certissime in eo falsus fuit, cum fide certum sit, nullam esse ex illo stricte dicto inferno damnatorum redemptionem. Porro haud ita mirum est, ut, quæ sibi in visione exhibita fuerint, bonus ille juvenis re ipsa sibi contigisse crediderit.

q Labbeus hæc ita edidit: Pater et vicini iter instituunt ad sanctam Fidem gratias reddituri, et reliqua, quæ hocce capite sequuntur, prætermisit.

r De Dordomo fluvio vide dicta in Annotatis pag. 292 litt. n.

s Virbius, quasi diceret bis vir, vocatur, quia resuscitatus a mortuis. De hac voce ita Joannes de Janua apud Cangium in Lexico: Virbius, Bis vir existens, a Bis et Vir: seu qui binas habuit vel habet uxores: vel etiam, qui bis fecit facta viro digna: vel qui resuscitatus est, ut Lazarus et Hippolytus.

t Captentula seu captensula pro captione et

muscipula adhibetur etiam apud Cangium verbo Captensula; hic autem captentularum insidias struere sumitur pro moliri fraudem seu insidias.

u Vide tamen hic dicta litt. p.

x Miraculum hoc abest ab editione Labbeana.

Porro ignotus mihi aliunde est iste Garsias.

y Vicus ille ita dictus est, ut arbitror, a S. Oriente, seu potius Orientio, Ausciorum in Novempopulania episcopo, de quo A Maii pag. 60 a decessoribus nostris actum est. Ceterum, cum hic S. Orientis vicus, vulgo Marciacus vocatus, a Marciaco, nunc Marciillac dicto, et a Figiacensi canobio quatuor fere leucis distito, diversus videntur, cumque etiam Marsiacum vel Marciacum, vicum in Astaracensi tractu situm, nusquam sub S. Orientis nomine signatum repererim, haud facile Marciaci istius situm determinavero.

z Lucasinam ecclesiam, seu Lucasinum vicum frustra apud geographos quæsi.

aa Per pannatrices intelliguntur hoc loco mulieres artis conficiendarum vestium perite.

bb Femoralia, seu potius sogum, ad instar tunicæ manicatum, olim etiam Braccæ dictum, hic designari videntur. Vide Cangium in Lexico verbo Braccæ.

AUCTORE
BERNARDO.

CAPUT III.

De mulo a morte resuscitato: de reperto accipitre: de puella contracta et de contracto directis.

Miles quidam Geraldus a, haud obscura persona, morabatur in pago Rotenico *, in villa videlicet, quæ Villaris b nuncupatur, distans a Conchis fere sex passuum millibus. Hic cum Roma aliquando rediret, accidit, ut mulus, quem a fratre suo Barnardo c clerico acceperat mutuo, nescio, quo vitio fractus, deficere coepisset. At ipse S. Fidis, quam ut vicinam habebat, miraculorum recordatus, vovit eidem pro salute animalis candelam, longitudinem animalis habituram, nec tamen convalescens mulus, verum multo magis gravatus occidit; quod videns homo hospiti suo venundat corium, cui cum nequissimus hospes quam minimum precium porrigeret, ratus, quia, etsi nihil daret, itidem tamen haberet, ille Geraldus, valde indignatus, per varias cæsuras in longo et in transverso sulcat cadaveris latus, ne videlicet, se inde abeunte, infidelis hospes integro tergo gauderet. Denique, arrepto suæ peregrinationis bacillo, extincti jumenti oculum cuspidate perforiens, caudamque percutiens, ita furibundus infit: Quid nunc detrimenti sancta Fides pateretur, si inter alia sanitatum dona huic etiam mulo sanitatem reddens, tam longam candelam sibi sortiretur? Modo miser duplici discrimine ferior, inter vias pedester remanendo, et in patria decies denos solidos fratri persolvendo; tanti enim ambo invicem germani de mulo illo convenerant, si forte mortis periculum incurrisset.

79 Et vix ille hæc paucissima verba compleverat, cum revivens mulus saltu citissimo constitit quadrupes. Et ne quis, nisi a vera morte illum æstimaret exilire, in ipso puncto temporis

CAP. VIII.
Mulum exanimatum, ad invocationem S. Fidis
a
* Lab. Rhotenico
b
c

vite reditum fuisse, variis testimoniis

ACTORE
BERNARDO.

d
* Lab. ceu

ris, quo id actum est, vernabant in modum picturæ universa detruncatæ cutis stigmata, non jam perfusione cruoris recentia, sed, ut de alio dixi *d*, quodam nitore lanuginis seu * veter-nosa. Quo facto, memoratus Geraldus maxime gavisus redit domum, Deoque ac Sanctæ ejus gratias egit ingentes, factique miraculi novitatem passim disseminavit. Nota nobilitas viri pariter et fides omnibus erat, qui ne temere vel garrule quidquam videretur referre, mulum vulneribus notatum habuit in præsentiarum. Hoc ipsi monachi, sed et alii complures, qui ipsum Geraldum postea plus millies viderunt *e*. Verumtamen horum relatu, licet satis certus, non ita contentus, si adviveret, essem, quin per eundem digressionem in revertendo facerem, cum ipse hujus viciniae incola parum me ab itinere detorqueret.

probat Bernar-dus, qui et causam aperit, cur ejus-modi prodigia scribat,

80 Quamvis enim et sensu debilis et peccato gravatus hoc officio sim indignus sed non ita falsus, ut sponte prædicem falsa, nec tam prodigiosa rei relatione multorum obtreccationem incurere tulissem, nisi indubitam veritatem inesse nossem. Est enim humano terrore Christi veritatem nefas oculere, quod, qui faciunt, valde metuo, ne eosdem Christus apud Patrem in cælis tradat oblivioni; ipse enim dicit: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui est in cælis. Idem alibi iterum: Qui me erubescit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua et Patris et sanctorum Angelorum *f*. Absit, ut erubescam veritatem tuam, Christe, confiteri hominibus et in libro meo scribere, ne et tu ipse coram Patre tuo, qui est in cælis, me confiteri erubescas, et de libro tuo, quem scripsisti, deleas, sed ut ad finem verborum properemus, quis insanus ultra hominum resurrectionem fore dubitat in futuro, quando jam in præsentibus resurgunt etiam animalia?

cap. XIX, tametsi apud nonnullos fidei inventura non esse, suspicetur.
g

81 Sed *g* et de minimis causis, quas incolæ loci, ut est rusticus intellectus, Joca S. Fidis appellant, tanta ibidem miracula, Christo cooperante, facta sunt, ut et eorum multiplicitas relatore careat, nec facile pro sui novitate, si qua narrentur, credi possunt. Sed res veritatis non potest cito suffocari aut extinguere, verum quanto acrius incredulorum dilaceratur perfidia, tanto efficacius vim vigoremque perseverandi retinet, ac velut ardens lucerna, quæ inter sævientis procellæ impetus pulsa, majore radio-rum crine emicat, sic quoque veritas inter obtreccantium strepitum recto incedit vertice, et quo magis detrahitur, eo vehementiorem capit causam, qua munita aut defensa in apertiore humanæ notitiæ lucem evadat. Verum si tales exstiterint, qui hæc credere nolint, quid mea refert? Scit Deus, qui operatur, et qui me ad hoc officium animavit, qui et ubi, et quando fuerint, quibus ista credere datum sit et credendo proficere. Et quamvis a priscae religionis statu hac pessima ætate plerique omnes deviarint, utpote post desideria sua quisque aberrant, nulla tamen sæcula vel tempora omnium bonorum Artifex absque testimonio bonitatis suæ sinit præterire, atque adhuc per Sanctos suos, etsi propter peccata hominum rarius, magnalia tamen virtutis suæ aliquando non destitit exercere, et sicut ille est investigabilis sapientiæ atque inexhaustæ, sic etiam virtutum suarum qualitas a quolibet comprehendi non

poterit, quin si velit, nova faciat et inaudita; D neque enim fas est, ut Boëtius ait *h*, cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere vel explicare sermone. At nos dicturi de minimis, vel, si fas est dicere, de jocis S. Fidis, diversum calamum reflectamus ad inceptum.

82 Quidam miles, Geraldus nuncupatus. Concharum vicinus, ejus mentionem cum de mulo loqueremur, dudum fecimus, cum esset ad omnes artes militares aptissimus, accipitrem optimum apud urbem Rotenicam a seniore suo poposcit mutuo; cujus petitioni senior statim favere non distulit. Facto tamen et affirmato conventu, ut, si fortuito ille Geraldus illum acceptorem *i* perderet, beneficium ejus toto privaretur. Placuit utrique istiusmodi conditio, illi quidem callidiori, ut alienorum bonorum pervasione per talem occasionem insatiabilem suæ avaritiæ gulam completeret; huic vero ut tanti alitis honore vel ad tempus frueretur *k*. Sed antequam hic Geraldus jam revertens ad domum suam perveniret, causa exstitit, ut in pagum Albigensem *l* diverteret. Ibi cum ipsum accipitrem semel emisisset, avis illa cassato factu per vasta aëris spatia evagata disparuit. Hanc ille diu insecutus nullo pacto revocare valens, nimo jam fessus labore, domum secessit nimum moestus atque triste ferens; nimirum nota sibi dudum immiser cordis domini crudelitas fuerat, * implacabilis ira. Heu me miserum, inquit,

Accipiter, quo summo pretio accommodatus fuerat,

i

k

l

E

* *supple et*

quam infelici sorte astrictus angustior, et quam intrectabilis domini ferociam pati cogor? Quid jam restat, o pudor, o dedecus! Quin ad summam ignominiam bonis exutus redeam? Quin etiam miser videre jam illum diem videor; cum inops rerum ab his, qui mihi mala volunt, re-puter mendicus. Cumque domestici ejus undique accedentes, ut ejus levarent ægritudinem, consolationis verba diu profunderent, non eos audivit, nec in aliquo penitus acquievit, sed multo ægrius conquestus usque ad vesperam, spreto edulio, mansit icibatus.

85 Ad ultimum bona conjux viriliter accedens, Quid, inquit, anime mi, te exrucias? quidve maceras? Quid tanto mœrore afficeris? Cur tuæ jocunditatis vultum luctu exterminas? Quare inaniter super re irrecuperabili tantos querimoniarum plangentis exaggeras? Tamen si voto te alligaveris, crastino mane ad S. Fidem nudis pedibus cum oblatione ceræ processurum, spero in hac re Deum adiutorem fore; age ergo viriliter et confortetur cor tuum, neque diffidas per suffragia S. Fidis Dei misericordiam posse consequi, expurge frontem, exhilara vultum, ac solita letitia inter tuos discumbe ad cœnam; non enim est Deo difficile, ut lætior inde surgas, concedere. Nonne videtur recte sapiens femina monuisse, siquidem in angustia nihil gravius diffidentia?

a Geraldus quodam deperditus, invocatione S. Fidis

F

84 His verbis homo valde confortatus relevatusque ita magnifice, voto prius dictato, ad epulas residet, acsi nihil moestitiæ pertulisset, jam se nutu divino exhilaratum quodammodo sentiens, imminensque gaudium præsciens; inter agendum vero (dictu pulcherrimum) auca domestica *m*, foris de improvviso advolans, convivas turbat; quam statim consecutus accipiter, qui fuerat perditus, intra cenaculi ambitum super ipsam rapidissimo irrumpit impetu. Et hoc fuit insigne nobilis miraculi, quod ab alio pago ales tamquam ex industria ad locum redierit, quem non noverat. Quod gaudium, quæ

miro modo ad eum revertitur.

m

A que lætitia fuit, quot grates in excelsa porrectæ, cum nec opinanti seniori et spes recuperandi beneficii recreatur, et glorificatio miraculi augetur? Unde in crastinum, pro bonitate Dei gratias habiturus, Deo ac S. Fidi persolvere vota cucurrit.

CAP. XX.
Puella, hor-
rende contra-
cta, divinitus
per S. Fidem
erecta;

n

o

p

B

q

CAP. XXI.
Item vir a
nativitate
claudus.

r

s

85 Alio quoque tempore n ad promerenda per S. Fidis inclita merita divinæ pietatis beneficia puella, omnium membrorum officiis dissoluta, Cassiaco o ex vico advehitur, quæ incuria bajulorum trans ripam fluminis, litteos scopulos Conchacensis vici lambentis, dimissa a prætereuntibus eleemosinam petebat, cujus inhospita facies et membra, quia, eas manu neque baculo arcere valebat, de nocte a feris sæpissime, ut ipsa postea testata est, lambentur. Nullius sane miseratu ad monasterium sublata plurimis diebus in tali mansit miseria, nutu tandem Dei seniores loci misericordia moti ad monasterium jubent eam in grabato deferri. Ante cujus primum vestibulum diu excubans videbatur ad speciosam portam templi, ut dodus p quondam Petri, eleemosinam petere ab introeuntibus gratia orationis. Tandem vero sancta Dei virgo Fides, alter cælo facta Petrus, advesperascente die, quam frondicomorum gloria ramorum ac palmarum decoraverat q, ab humo erigitur et ad sacratissimam Virginis mausoleum, consolidatis plantis, tota incolumis progreditur. Ob quod mire factum adstantes, ingenti gaudio profusi, Deum cunctipotentem unanimes collaudant, qui tantam suæ militi Fidi conferre est dignatus in omni virtutum splendore potentiam.

86 Non multum huic dissimile aliud restat miraculum, quod expectanti paginæ nobis videtur inserendum. Ad sanctæ Virginis promerenda beneficia quidam ex territorio Agennensium r, nomine Humbertus s, ope parentum advehitur, quem a renibus usque deorsum livida natura matris ab alvo exposuerat præmortuum, qui cum devotorum misericordia plurimis annis ibi sustentaretur, tandem divina pietate visitatus, post celeberrimum sanctæ Dei Genitricis Assumptionis diem subsecuta nocte, dum ante gloriosæ Martyris propitiatorium in vigiliis cum multis aliis pernoctaret, dolore nimio per languida membra corripitur, atque cum ingentibus cept clamoribus emittere planctus, quos inter dolores S. Fidis non desinit conclamare suffragia, et, ut ei propitiatur, cum lacrymis exorat. Inde subito fragore contracta in directum extenduntur membra, et quæ maternis a visceribus traxerat debilia, per sanctæ Virginis invocationem suscepit valida, sicque, spreto scabellis, quibus locusteos saltus, si quando alias tenderet, per terram emittere solebat, solidis gressibus inter cæteras turbas discurrere congaudet t.

ANNOTATA.

a De Geraldo hoc, tom. X Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 380 memorato, nihil notarunt eruditi illius editores; nec ego de eo quidquam notatu dignum inveni. Porro hoc apographi nostri capitulum 18 rectius in editione Labbeana ordine tertium esse, Bernardi verba num. seq. satis ostendunt.

b Villa, Villaris dicta, illæ fortassis est, quæ in Mappa geographica Aquitanix apud Blaevium Ville comtal vocatur, distans a Conchensi loco Octobris Tomus III.

duabus fere leucis hodiernis Gallicis communibus cum dimidia.

AUCTOR
BERNARDUS.

c Labbeus legit Barnadus, qui mihi etiam sub hoc nomine haud satis notus est.

d Nempe capite 2 editionis Labbeanæ; de quo infra agetur pag. 325, num. 5 et 6.

e Labbeus his recte addit hæc: mihi narraverunt, et, omissis iis, quæ in nostro apographo mox sequuntur, his num. sequentis verbis capitulum 3 concludit: Sed, ut ad finem verborum properemus, etc., uti etiam in apographo nostro exstant.

f Nempe Matthæi cap. 10, v. 33, et Lucæ cap. 9, v. 26.

g Totum hoc capitulum ab editione Labbeana abest.

h Verba hæc exstant lib. IV de Consolatione Philosophiæ, Prosa 6 sub finem. Consulesis, quæ de egregio hoc scriptore retulimus hoc tomo pag. 150, et plura tom. VI Maii a pag. 704.

i Acceptor apud Cangium hoc verbo est accipiter, quem vulgo SPARVARIUM reddimus. Et post nonnulla hæc subduntur, quæ ad rem nostram faciunt: Acceptor, qui aucam mordet in Lege Alaman. tit. 99, § 20 in capit. ad eandem legem cap. 36 GANSHAPICH dictus in Lege Bajuvar. tit. 20, § 2. Talem hunc fuisse ex infra dicendis patebit.

k Notat Cangius verbo Acceptor col. 79, accipitrem fuisse primæ nobilitatis insigne præcipuum, quod et pro suo more erudite mox probat.

l Pagus Albigenis, seu Albigenis tractus, Gallice l'Albigeois, testes Baudrando, provincia parva Galliæ in Aquitania, ubi alias Heleuteri populi, nunc autem est pars Occitanie Superioris et terminatur a Septentrione et ab Ortu Rhutenensi provincia, ah Occasu Cadurensi ex parte, ex alia vero et a Meridie Occitania.

m Auca, inquit Cangius hoc verbo, ANSER, Occitanis ACC, AUCCO, AUQUETO; Italis OCCA; nostris OYE; addo, Belgice Gans vocari. Hoc tamen loco fortassis pro qualibet avi domestica sumitur. Plura de hac voce vide apud laudatum Cangium.

n Ab editione Labbeana tum hoc tum sequens capitulum abest.

o Cassiaci vici situm, nisi forte sit locus, Gallice Cassagnes dictus, quatuor leucis Gallicis communibus a Rutena urbe Meridiem vertus distans, definire nequeo.

p Dodus, uti et Clodus pro Claudio media ætate quandoque scripta inveniuntur. Adisis Cangii Lexicon, et Actus Apostolorum cap. 3.

q Dominica Palmarum sub vesperam id contigisse significat.

r De Agennensi urbe et tractu vide dicta pag. 289 lit. d.

s De Humberto illo nihil a tibi inveni.

t Quam ob rem ex nostro Ms. codicis reginæ Sueviæ apographo hic etiam non edam capitulum 22, quod de rustico a dæmonio liberato inscribitur, sequensque, quod de puella dæmone etiam liberata agit, ac denique capitulum 24, quod de milite sagitta vulnerato per S. Fidem sanato titulum habet, cur ea, inquam, hic prætermittenda censuerim, in Commentario a num. 92 aperui. Porro tria illa capitula excipit in nostro apographo concinnatum a Bernardo S. Fidis, seu potius miraculorum ejus elogium, quod hic sub Epilogi nomine jam editis adjungere visum est.

AUCTORE
BERNARDO.

Omnis generis
miraculis
celebrem

EPILOGUS.

Sunt namque hujus Virginis tanta virtutum insignia, ut nec sparsa per quadrifidi mundi cardines colligi possint verbis, nec tam infinita recondi paginis. Hæc enim æquora omnia, velificante Deo, permeat, hæc regiones universas lustrat, hæc se Sanctorum omnium meritis, in admirabili virtutum claritate comparat, hæc deciduo jam mundo splendidum sub ambobus polis solem Dominus ad ortum produxit, de cujus præfulgidis radiis per signorum incrementa tellus omnis irradiatur, plebs universa quotidianis beneficiis attollitur, herebi etiam egredientibus, ea duce, animabus patent recessus *a*. Hujus largissima beneficia diversis crebrescunt in patriis uberiora *b*, quam illo in loco, ubi sanctissima ejus corporis celebrantur pignora. Ad ejus tamen sacrum oratorium ægri frequentius venientes optatam promerentur salutem, cæci lumen, vexati liberationem, aridi quietem, sciatici *c* erectionem, chiliaxi *d* medicamen, epileptici *e* salutem, viteque desperati celerem reparationem.

S. Fidem prædicat Bernardus,

88 Hæc invocata bellorum frangit vires, sibi devotis triumphos parat insignes, armis melius pugnat, viribus fortius dimicat; hæc, siquando, culpis exigentibus, cælum clauditur, ut Helias reserat; claudos a grabato, ut Petrus elevat; tetra maris nubila, ut Paulus, serenat; turbidas procellas, ut Nicolaus, tranquillat; mortuos, ut Martinus Sabariensis, suscitatur *f*. Hæc in nulla virtutum potentia, cuiquam supernorum civium dignoscitur impar, in qua totius sanctitatis summa coruscat; hæc sine ambiguo Dei Genitrici familiaris assistit, quia et virginitatis candore eminet felix et potens Virgo, pretiosa paradisi margarita celestis Sponsi thalamo casto corpore juncta, clara mundi lucerna, tutissima populi patrona, decus Virginum, flos martyrum, laus angelorum, ornamentum cælorum, salus patriæ, vigor Ecclesiæ, prædo gehennæ, janua supernæ aulæ, curandorum corporum validissimum agridium *g*, suavissimum languentium anthidotum, tribulorum invictissimum præsidium. Hæc non solum membra debilia roborat, sed, quod his omnibus præcellit, culparum sordes tergit, veniam reatum a Domino cælitus impetrat, precesque supplicum, fida interpres, auribus divinæ pietatis intimat.

ejusque patrocinio homines salvari postulat.

89 Cujus virtutes gloriosissimas devotis mentibus exoramus, ut, quæ talia præstat ex terreno hospicio, nos jam pene pro peccatis Deo mortuos suscitare dignetur a vitiorum sepulchro, ut in illo resurrectionis tremendo articulo exutos miserorum sagulis hircorum *h*, de lava in vellere capdido mutet ad dextram, ubi illa provehetur ad coronam, faciatque nos in veste nuptiali illius cœnæ acciri convivio, ad ejus epulas ipsa prudens Virgo cum oleo exultationis intrabit regnatura cum Christo, cui cum Patre et Sancto Spiritu est honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen *i*.

ANNOTATA.

a Per herebi, seu potius erebi, recessus fauces mortis, ni fallor, designare voluit Bernardus, intelligitque mortuos patrocinio S. Fidis vitæ restitutos. Ubi sit, adis, quæ pag. 321 in Annotationis lit. p docuimus.

b De his ego nihil alibi litteris proditum inveni.

c Sciaticos Bernardus vocat ischiade morbo seu coxendicis dolore ita graviter affectos, ut erecto corpore consistere nequeant.

d Hujus nominis morbum nusquam declaratum inveni. Si tamen conjectare fas sit, fortassis chyli; male elaborati, vitio, seu corrupta sanguinea massa laborantes intellexit Bernardus, nisi malis credere, descriptoris vitio to chiliaxi loco vocis chingrici expressum fuisse.

e Epileptici seu rectius epileptici, sunt comitiali morbo; seu vulgo malo caduco, laborantes.

f Notiora passim sunt hæc facta, quam ut de singulis nonnulla annotari debeant. Dicitur autem S. Martinus Sabariensis, quod Sabaria in Pannonia natus sit. De eo agendum, si Superis placet, die 11 Novembris.

g Agridium pro auxilio, seu celesti medicina hic sumitur.

h Per sagula hircorum vellera hircorum designat, alluditque ad verba Christi apud Mattheum cap. 25, v. 32 et 33.

i Subditur in apographo nostro oratio ad S. Fidem, quæ Benedictio ad episcopum inscribitur, hisque verbis concepta est: Benedicat vobis Redemptor humani generis, Filius Virginis, beatissime Fidis intercedentibus meritis, quique eam ad exemplum veræ fidei voluit martyrio decorari, ita vos faciat sibi famulari, ut inter cælorum cives mereamini connumerari, et qui ad Virginis sacræ vos fecit celebritatem convenire, dignetur sua vos benedictione perfundere, et ad spiritualium præmiorum gaudia perducere, quod ipse præstare etc.

APPENDIX

MIRACULORUM.

§ I. Cur hæc miracula edantur. Invocans S. Fidem subito convalescit: auctoris frater invocatione S. Fidis gravi morbo mox curatur: mulus, invocato ejusdem patrocinio, vitæ redditus: mulier, ei annulum offerre subterfugiens, divinitus punita; facti poenitens curata: mulier sterilis ejusdem patrocinio fecundata.

Quamquam, quæ ex apographo nostro Ms. co-

Cur alia a Bernardo scripta miracula hic edantur.